

letvarprogramma Apvārsnis 2020 un jaunākās Open Access nostādnes Eiropā

Sandra Ranka

LU Bibliotēkas Informācijas un bibliogrāfijas nodaļas
galvenā bibliotekāre,
projekta OpenAIRE Latvijas kontaktpunkta
koordinatore

Seminārs «Brīvpieejas e-resursu publicēšana:
iespējas un attīstība»

26.10.2012

Open Access pamatjautājumi

Open Access – bezmaksas brīvpieeja tiesšāistē zinātniskajām elektroniskajām publikācijām

Gold Open Access

Zinātnisko rakstu publicēšana
Open Access žurnālos

Green Open Access

Zinātnisko rakstu deponēšana jeb pašarhivēšana institucionālajos vai nozaru repositārijos.
Institucionālais repositārijs – tiešsaistes vietne pētnieciskas institūcijas intelektuālā darba rezultātu apkopošanai un izplatīšanai digitālā formātā, nodrošinot to pārvaldību, ilglaicīgu saglabāšanu un pieejamību.

EK dokumenti Open Access atbalstam, 2012

- COMMISSION RECOMMENDATION of 17 July 2012 on access to and preservation of scientific information
- COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS - A reinforced European Research Area partnership for excellence and growth (17.07.2012)
- COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS - Towards better access to scientific information: boosting the benefits of public investments in research (17.07.2012)

Komisijas ieteikums par piekļuvi zinātniskajai informācijai un tās saglabāšanu (1)

- Sabiedrības finansētu pētījumu rezultātiem jābūt plaši izplatītiem
- Open Accesss nostādnes uzlabos pētniecības veikšanas iespējas, novērsīs pētījumu dublēšanos, samazinās laiku informācijas meklēšanai un piekļuvei
- **Ieteikumi dalībvalstīm –**
  - Noteikt skaidru politiku zinātnisko publikāciju, kas finansētas no sabiedrības līdzekļiem, izplatīšanai un brīvai piekļuvei
    - Izvirzīt noteiktus mērķus un indikatorus to attīstības novērtēšanai
    - Izvirzīt politikas ieviešanas plānus, sadalīt atbildības to realizēšanai
    - Plānot šim darbībām atbilstošu finansējumu

Komisijas ieteikums par piekļuvi zinātniskajai informācijai un tās saglabāšanu (2)

- Plānotie rezultāti
  - Brīva piekļuve publikācijām, ieteicams uzreiz pēc to publicēšanas, bet ne vēlāk kā 6-12 mēnešus pēc publicēšanas
  - Brīvpieejai atbilstošas licenšu sistēmas izveide saskaņā ar esošajām autortiesību normām
  - Akadēmiskās karjeras attīstības sistēma, kas atbalsta zinātniekus, kas publicējas brīvpieejā, kā arī jaunu, alternatīvu zinātniskās darbības novērtēšanas modeļu ieviešana un attīstība

Komisijas ieteikums par piekļuvi zinātniskajai informācijai un tās saglabāšanu (3)

- Nodrošināt, ka pētniecības institūcijas, kas pārvalda vai saņem valsts (sabiedrības) finansējumu:
  - Definē institūcijas zinātnisko publikāciju izplatīšanas un brīvpieejas politiku
  - Izstrādā šīs politikas ieviešanas plānu
  - Paredz finansiālus līdzekļus pētniecības rezultātu izplatīšanai
  - Paredz atbalstu pētniekiem, kas savus rakstus izplata brīvpieejā
  - Sniedz informatīvu atbalstu zinātniekiem, kā izpildīt Open Access nostādnes, it īpaši, kā risināt autortiesību jautājumus

COMMUNICATION - A reinforced European Research Area partnership for excellence and growth

- Sadaļā 2.5 Par optimālu piekļuvi pētnieciskajām zināšanām, to izplatīšanu un apriti:
  - Pētnieciskajām organizācijām tiek ieteikts nodrošināt brīvu piekļuvi publikācijām un datiem, kas veidoti sabiedrības finansētas pētniecības rezultātā
  - EK pieņems brīvu piekļuvi zinātniskajām publikācijām un datiem kā pamatprincipu visos ES finansētajos projektos programmā **Apvārsnis 2020**. Pētniecības datu publiskošanā tiks ņemta vērā situācija dažādās zinātņu nozarēs, biznesa interešu un privātuma aizsargāšana.

COMMUNICATION - Towards better access to scientific information: boosting the benefits of public investments in research

- Pētniecības rezultāti – publikācijas un dati - ir jāizplata ātri un plašam lietotāju lokam, izmantojot digitālos medijus, tā nozīme:
  - pētniecisko atklājumu veikšanas paātrināšana
  - pētniecības rezultātu sistemātiska izmantošana Eiropas ekonomikā un rūpniecībā
- **Lai paātrinātu zinātnes un tehnoloģisko progresu, ES ir jāpārskata tās politika un prakse zinātniskās informācijas izplatīšanā un jāveic pasākumi, lai uzlabotu piekļuvi sabiedrības finansētas pētniecības rezultātiem**
- Pašlaik 20 % no visiem zinātniskajiem rakstiem ir pieejami brīvpieejā, no kuriem 60 % ir deponēti repositārijos
- Vairāk nekā 200 pasaules akadēmiskās vai pētniecības finansēšanas institūcijas un organizācijas pieprasa brīvu piekļuvi zinātniskajām publikācijām
- Sabalansēta pāreja uz Open Access publicēšanās modeli
  - nesagraut zinātniskās informācijas sistēmu, kas balstās uz jau esošo publicēšanās modeli
  - publicēšanai (rakstu izvēle, recenzēšana un publicēšana) nepieciešams finansējums
  - ievietojot rakstus repositārijos, jāievēro izdevēju autortiesības un to noteikto embargo periodu

COMMUNICATION - Towards better access to scientific information: boosting the benefits of public investments in research

- Veidot pilotshēmu vai projektu brīvai piekļuvei zinātniskajiem datiem un to atkārtotai izmantošanai, ja dati veidoti programmas Apvārsnis 2020 projektu ietvaros
- EK aicina Eiropas parlamentu un padomi atbalstīt Open Access politiku, pieņemot atbilstošas nostādnes un atbalstot projektus un infrastruktūras
- Apzināt akadēmisko institūciju, pētniecības centru, bibliotēku, zinātnisko izdevēju, mazo uzņēmēju, valstu valdību viedokli Open Access jautājumā
- **Galvenie EK mērķi:**
  - 2014. gads – Open Access nostādnes jeb politika par brīvas piekļuves nodrošināšanu zinātniskajiem rakstiem un datiem tiks ieviesta visās ES valstīs visos līmeņos
  - 2016. gads – brīva piekļuve ES publicētajiem zinātniskajiem rakstiem palielināsies no 20 % uz 60 %
  - 100 % publikāciju, kas izstrādātas programmas Apvārsnis 2020 ietvaros būs brīvi pieejamas tīmeklī

- EU's Research & innovation funding programme for 2014-2020

Horizon 2020

- ES pētniecības un inovāciju finansēšanas programma 2014.-2020.gadam

Apvārsnis 2020

Apvārsnis 2020

- Plašāka publicitāte programmai no 2011. gada 30. novembra
- Paredzēts akceptēt programmas nosacījumus Eiropas parlamentā un padomē līdz 2013. gada beigām
- 80 miljardi eiro investīcijām pētniecībā un inovācijās

Apvārsnis 2020

- Vienotā programmā ES finansējums pētniecībai un inovācijām
- Nozīme - atbalstīt un veicināt ES pasaules līdera lomu zinātnē
- Inovācijas rūpniecībā, tehnoloģijās, atbalsts MVU, galvenās jomas - veselība, demogrāfiskās pārmaiņas un labklājība; pārtikas nodrošinājums, ilgtspējīga lauksaimniecība, jūras zinātniskā un tehniskā pētniecība un bioekonomika; droša, tīra un efektīva enerģija; videi nekaitīgs un integrēts transports; klimata politika, resursefektivitāte un izejmateriāli; un visiem atvērta, inovatīva un droša sabiedrība
- Atbalsts pētījumiem svarīgākajās pamattehnoloģijās - fotonikā, mikro- un nanoelektronikā, nanotehnoloģijās, modernizētā ražošanā un pārstrādē un biotehnoloģijā
- Finansēs Eiropas Inovāciju un tehnoloģiju institūta (European Institute of Innovation and Technology) stratēģisko inovāciju programmu
- Par 77 % palielinās Eiropas Pētniecības padomes (EPP) finansējumu
- Sasaiste ar ar kohēzijas līdzekļiem - infrastruktūras un aprīkojuma modernizēšanai var izmantot ES struktūrfondus
- Uzlabota pieteikšanās projektiem - vienkāršota izmaksu administrēšana, vienots piekļuves punkts dalībniekiem, mazāk dokumentu, kas jā sagatavo, arī papīra formātā, nav nevajadzīgas pārbaudes un revīzijas. Viens no svarīgiem mērķiem ir samazināt laiku līdz finansējuma saņemšanai.

Open Access nostādnes programmā

Apvārsnis 2020 (1)

- Galvenais pamatprincips - brīva piekļuve zinātniskām publikācijām
- Visām publikācijām, kas izstrādātas programmas ietvaros, jābūt brīvi pieejamām:
  - raksti ir uzreiz pieejami tiesšāistē («gold» Open Access, nodrošina izdevējs, publicēšanas izmaksas tiek segtas no projekta finansējuma)
  - raksti tiek ievietoti Open Access repositārijā un ir brīvi pieejami ne vēlāk kā 6 mēnešus (12 mēnešus sociālajās un humanitārajās zinātnēs) kopš publicēšanas brīža («green» Open Access)
- Brīva piekļuve ne tikai publikācijām, bet arī datiem
  - eksperimentu, novērojumu u.c. rezultātiem, ņemot vērā biznesa intereses vai datu privātumu

Open Access nostādnes programmā

Apvārsnis 2020 (2)

- Attīstīt un uzturēt zinātniskās informācijas infrastruktūras, kas satur un izplata zinātniskās publikācijas un datus un var nodrošināt informācijas apmaiņu ES un globālā līmenī
- Palīdzēt zinātniekiem izpildīt Open Access prasības

Open Access politikas atbalstītāji

- LIBER - Eiropas Zinātnisko Bibliotēku asociācija
- EK 7.ietvara programmas projekts OpenAIRE
- LU Bibliotēkas aicinājums Eiroparlamenta deputātam Krišjānim Kariņam, Rūpniecības, pētniecības un enerģētikas komiteja (ITRE) loceklim, atbalstīt Open Access politiku programmā Apvārsnis 2020

Noderīgas saites

- **Open Access in FP7 - Background**

<http://ec.europa.eu/research/science-society/index.cfm?fuseaction=public.topic&id=1301&lang=1>

- **Horizon 2020**

http://ec.europa.eu/research/horizon2020/index_en.cfm

Paldies par uzmanību!

Kontaktinformācija:
sandra.ranka@lu.lv
Skype: sandra.ranka
tel.: 26136286, 67551286